

Львівська
Педагогічна
Спільнота

МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ
ВИХОВАННЯ ТА ОСВІТИ В УКРАЇНІ

26–27 квітня 2019 р.

Львів

ЗМІСТ

НАПРЯМ 5. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ В ОСВІТІ (ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ, ВІКОВОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ІН.)

Гандзілевська Г. Б., Клімук В. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ У ФОРМУВАННІ АКМЕКОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ 6

Ковчин Н. А.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ШКІЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
ОСВІТИ: КУРСИ ЗА ВИБОРОМ 10

Корінчак Л. М.

ОСОБЛИВОСТІ ОСНОВНИХ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ФУНКЦІЙ
В ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ..... 14

Крюкова Л. В.

ЗАЛЕЖНІСТЬ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ВІД РІВНЯ ЗРОСТАННЯ
ТРИВОЖНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА 16

Палійчук А. Т.

АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТА ДО НАВЧАННЯ, ЇЇ ВИДИ
ТА УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ..... 20

Золотарьова І. М., Пономарьов О. С.

РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ СУЧАСНОГО
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ 24

Стахова О. О., Корнієцька К. С.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СІМЕЙНИХ ТРАДИЦІЙ
НА ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА 27

Чжао Юйсян

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЯК ВАЖЛИВЕ ЗАВДАННЯ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ..... 30

Чіп Р. С.

ВПЛИВ ПІДЛІТКОВОЇ СУБКУЛЬТУРИ НА СТАНОВЛЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ У ПЕРІОД ДОРОСЛІШАННЯ ОСОБИСТОСТІ 34

НАПРЯМ 6. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Лобко Т. В., Козаченко Л. Ю.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ УРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ
В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ..... 38

Московчук Н. М.

ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА 42

Чіп Р. С.
кандидат психологічних наук,
асистент кафедри практичної психології
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

ВПЛИВ ПІДЛІТКОВОЇ СУБКУЛЬТУРИ НА СТАНОВЛЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ПЕРІОД ДОРΟΣЛІШАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Пошук нових шляхів ефективної реалізації потенційних можливостей зростаючої особистості актуалізує потребу у збереженні почуття самоцінності, а відтак вимагає ґрунтовного вивчення психологічних особливостей становлення гендерної ідентичності у період дорослішання в умовах соціокультурних трансформацій, які торкнулись усіх сфер життєдіяльності сучасного суспільства.

Пізнання власного внутрішнього світу, здатність бачити себе очима значущих інших є можливістю для побудови позиційного бачення власного гендерного Я. Водночас відбувається орієнтація не лише на об'єктивні умови і взірці дії, а й на власні якості особистості як визначальні умови у розв'язанні проблеми. Це, у певний спосіб, відображає перехід до нового типу суб'єктності, до орієнтування на однолітка своєї статі як суб'єкта дії. Окрім цього, із дорослішанням підлітки освоюють нові гендерні ролі, при цьому джерелом нормативів гендерної поведінки залишається для них середовище із визначеними статевотипізованими правилами та нормами, прийнятими у родині, школі, колі однолітків. Варто зазначити, що саме ці уявлення виступають мотиваційною основою набуття гендерної ідентичності, яка є більш підвладною підлітковій субкультурі [2, с. 158].

Поняття субкультура (від лат. sub – під і лат. culture культура) визначається науковцями як культура певного соціального середовища, яка представлена сукупністю норм, цінностей, ідеалів, символів окремої соціальної групи, що існує відносно незалежно від культури суспільства в цілому; прикладом є підліткова субкультура, що характеризується системою переконань, цінностей і норм, яку розділяє і активно використовує меншість людей у межах своєї культури [3, с. 182].

Досліджуючи психологію підліткового віку, Ф. Райс наголошує на існуванні двох позицій щодо підліткової субкультури. Згідно першої – підліткова субкультура підкреслює певну єдність груп однолітків і їх цінностей у протиставленні цінностям дорослих. Підлітки створюють субкультуру зі своєю мовою, модою, зі своєю системою цінностей, яка може відрізнитися від системи цінностей дорослих. Вони живуть в ізольованому суспільстві і формують субкультуру, яка користується повагою і схваленням серед однолітків, але не дорослих. Існує і протилежна позиція: підлітки поділяють цінності, переконання і звичаї дорослих, тому теорія окремої підліткової субкультури, яка відрізняється від культури дорослих, є міфом [4, с. 307].

Підліткова субкультура, зазначає О. Кікінежді, орієнтована на рівність з однолітками, ідентифікаційну паритетність міжстатевих стосунків, приносить з собою нормативи андрогінії, які виступають в амбівалентному змісті особистісних очікувань. Залежно від міри асоціальності середовища підлітків взірцями ідеального статеворольового Я можуть виступити гіпермаскулінні чи гіперфемінні моделі поведінки, незалежно від статевої належності. Відтак, особливості гендерної субкультури підлітків виступають у ролі провідного чинника соціокультурного середовища [2, с. 155].

У дослідженні впливу молодіжної субкультури на формування гендерної ідентичності підлітків, Н. Яворська довела, що формування змістових характеристик гендерної ідентичності підлітків, які належать до молодіжних субкультур значною мірою визначається уявленнями про маскуліність/фемінність, які транслюються в оточенні, зокрема у субкультурі. Зокрема у молодіжних субкультурах скінів, гопників, реперів, металістів, панків створюються маскуліні гендерні схеми, тоді як у готів, емо, хіпі, растаманів – фемінні. У контексті вивчення гендерної соціалізації підлітків із різних субкультур дослідниця виявила, що у підлітків міста, які належать до молодіжної субкультури переважають андрогінні уявлення, а у підлітків села (субкультура «Сокіл») вони гендерно поляризовані [6].

Ідентифікаційне групове «Ми» допомагає, з одного боку, усвідомити себе через соціальні ролі і реалізувати їх у поведінці і у взаєминах з іншими, з іншого – спільнота однолітків намагається повністю поглинути і підкорити собі індивідуальне, «внутрішнє», формуючи його за уже готовими шаблонами поведінки, мислення, ставлення. Ця спільнота і є тим простором, в якому підліток будує образ себе, свого Я, наповнює його соціально-психологічним змістом. У цьому просторі зароджується особистість підлітка. Утвердження своєї індивідуальності на цьому етапі розвитку суб'єктності виступає одночасно і як утвердження особистісного способу буття, адже відбувається у системі реальних зв'язків і взаємин з іншими, коли підліток повинен відстояти власний погляд, визначити свою позицію у суспільстві [5, с. 300].

Зростаюча особистість завжди конструює свою діяльність не лише для дорослих (з метою похвали), але відтворює її у своїй структурі, інтеріоризуючи її, втілюючи себе в ній, здійснюючи маленький крок всередині себе, саморозвиваючись. Саме у цьому випадку підліток формується як суб'єкт діяльності, визначаючи власні сили і можливості свого Я.

Акцентуючи увагу на презентації Я у підлітковому віці, варто підкреслити визначальну роль системи міжособистісних взаємин у формуванні Я-концепції і почуття ідентичності. Зокрема в підлітковому віці розширюються соціальні зв'язки суб'єкта, міжособистісні взаємини стають інтенсивнішими, більш диференційованими, особливо значущими стають стосунки із однолітками, з референтною групою. Відтак період дорослішання характеризується загостренням потреби у розумінні, формуванні альтернативних систем цінностей і поведінкових стереотипів.

Водночас, як зауважує П. Горностай, слід наголосити на тому, що типові риси фемінності та маскулінності – це насамперед суспільно закріплені норми, стереотипи, а не результат об'єктивних природних відмінностей між статями. Інколи буває так, додає науковець, що традиційні риси фемінності та маскулінності суперечать справжній природі людини, заважають реалізації її потенційних можливостей. Оскільки гендерні ролі й стереотипи – це продукт суспільної історії, який містить соціокультурні особливості та традиції, що часом не мають нічого спільного з природою статі, то гендерна ідентичність залежить здебільшого від соціальних (історичних і географічних) чинників, а не від біологічної природи людини [1, с. 139].

Остаточне формування гендерної ідентичності припадає на підлітковий період, який традиційно розглядається науковцями як вік автономізації, набуття підлітком незалежності і переорієнтації у побудові взаємин з однолітками, як значущими для ідентифікаційного «Ми». Варто додати, що процес соціалізації здійснюється не стільки в межах діалогічної взаємодії дитина – батько, скільки у підліткових групах через посередництво механізмів внутрішньогрупової і міжгрупової взаємодії [2, с. 154].

Отже, оскільки підліткова субкультура виступає у ролі провідного чинника становлення гендерної ідентичності у період дорослішання особистості, підлітки постійно постають перед проблемою здійснення вибору системи гендерних цінностей – традиційної, яка орієнтована на протиставлення і чіткий розподіл ролей у різних сферах життєдіяльності (поглинається статево типізованою поведінкою, установками, ролями) чи егалітарної, спрямованої на розвиток особистісних якостей та досягнень у системі рівноправних соціальних взаємин без огляду на статеvu належність, зосередженої на розвитку самоцінності особистості, визнання її унікальності,

своєрідності, неповторності, що водночас підсилює її соціальний статус у соціокультурному просторі.

Список літератури:

1. Горностай П. П. Гендерна соціалізація та становлення гендерної ідентичності // Основи теорії гендеру : навч. посіб. Київ : К.І.С., 2004. 536 с.
2. Кікінежді О. М. Гендерна ідентичність в онтогенезі особистості : монографія. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2011. 400 с.
3. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник : навч. посіб. Київ : Каравела, 2012. 328 с.
4. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 624 с.
5. Слободчиков В. И., Исаев Е. И. Основы психологической антропологии. Психология человека : введение в психологию субъективности : учеб. пособ. для вузов. Москва : Школа-Прогресс, 1995. 384 с.
6. Яворська Н. І. Вплив молодіжної субкультури на формування гендерної ідентичності підлітків: дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи». Івано-Франківськ, 2013. 277 с.